

Súťažný test

**krajské kolo 24/25
1.-2. kategória (SŠ)**

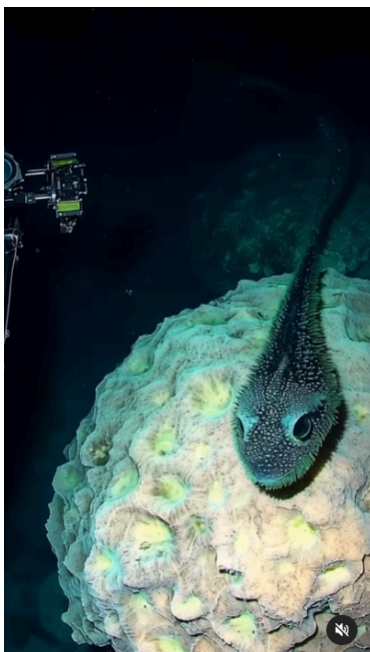
Obsah dokumentu

Obsah dokumentu.....	2
Instagram reels.....	3
Názory a fakty v rozhovore.....	5
Obrázky a umelá inteligencia.....	7
Analýza článku.....	11
Konšpiračná teória o Taylor Swift.....	13
Algoritmy sociálnych sietí & kognitívne skreslenia.....	14
Status o spomienke oslobodenia Osvienčimu.....	18
Status s grafom.....	23
Čítanie z grafu o inflácii.....	25
Interpretácia dát.....	28
Vedecké štúdie o dojčení a IQ.....	30
Argumentačné fauly.....	33
Výroková logika.....	35
Časti argumentu.....	37
Argument.....	39

Instagram reels

Pozri si dve krátke videá z dokumentu o hlbokomorských živočíchoch. Následne odpovedz na otázky.

? Ktoré tvrdenie platí o videách?

video 1:

video 2:

- a) Obe videá sú autentické, ide o úryvky z dokumentárneho filmu "David Attenborough: A Life on Our Planet"
- b) Video 1 je autentické, video 2 je vygenerované umelou inteligenciou
- c) Video 1 je vygenerované umelou inteligenciou, video 2 je autentické
- d) Obe videá sú vygenerované umelou inteligenciou

Správna odpoveď

? Zdôvodni svoju odpoveď.

Zameraj sa na popis postupu, akým si dospel/-a k danej odpovedi. Spomeň a vysvetli čo najviac dôvodov, ktoré ťa viedli k danému záveru.

Správna odpoveď

Názory a fakty v rozhovore

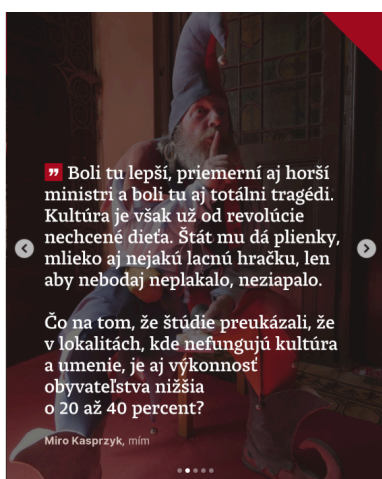
Pamätáš si ešte zo školského kola, aký je rozdiel medzi názorom a faktickým tvrdením?

- **Faktické tvrdenie** je taký výrok, ktorého objektívna pravdivosť sa dá overiť alebo dokázať. Je to rovnaké pre všetkých.
- **Názor** je to, čo si niekto myslí alebo cíti. Nemôžeš to dokázať ako pravdivé alebo nepravdivé, lebo každý môže mať iný pohľad.

Teraz pribudne nový pojem:

- **Špekulatívne tvrdenie** je taký výrok, ktorého objektívna pravdivosť sa momentálne nedá overiť, lebo "špekuluje" o budúcnosti. (Niekedy nazývané aj "prediktívne tvrdenie")

Využi tieto poznatky v praxi! Prečítaj si nasledujúce úryvky z rozhovoru:

? Zhodnoť, či sú jednotlivé tvrdenia respondenta názory, faktické tvrdenia alebo špekulatívne tvrdenia:

1) “štúdie preukázali, že v lokalitách, kde nefungujú kultúra a umenie, je aj výkonnosť obyvateľstva nižšia o 20 až 40 percent”

- Názor
- Faktické tvrdenie
- Špekulatívne tvrdenie

2) “Ministerka ako slúžka nikdy nebude mať žiadnu šancu ovplyvniť, aké umenie bude vznikať na Liptove či kdekoľvek inde”

- Názor
- Faktické tvrdenie
- Špekulatívne tvrdenie

3) “Oni nemajú rozkazovať národnému divadlu ani národnej galérii, oni tým inštitúciám majú slúžiť”

- Názor
- Faktické tvrdenie
- Špekulatívne tvrdenie

Správna odpoveď

Čo platí o prvom tvrdení z predošlej úlohy?

(môžeš vybrať viac správnych odpovedí)

“štúdie preukázali, že v lokalitách, kde nefungujú kultúra a umenie, je aj výkonnosť obyvateľstva nižšia o 20 až 40 percent”

- a) Tvrdenie je pravdivé, lebo sa odkazuje na vedecké štúdie
- b) Tvrdenie je nepravdivé, lebo štúdie dokazujú opak
- c) Tvrdenie je tak vágne, že overiť jeho pravdivosť je takmer nemožné
- d) K tvrdeniu chýba zdroj informácií

Správna odpoveď

Obrázky a umelá inteligencia

Pozri si nasledujúce obrázky:

Obrázok 1:

Obrázok 2:

Obrázok 3:

? Vyber, ktorý z obrázkov bol podľa teba vytvorený pomocou generatívnej umelej inteligencie:

- a) obrázok 1
- b) obrázok 2
- c) obrázok 3

Správna odpoveď

? Napíš a vysvetli 3 konkrétne znaky, podľa ktorých vieš, že nejde o skutočnú fotografiu:

Správna odpoveď

 Zisti, ktorý model umelej inteligencie bol použitý na vytvorenie obrázku.

- a) Midjourney
- b) Firefly
- c) Dall-E
- d) Stable Diffusion

Správna odpoveď

Analýza článku

Prečítaj si článok a odpovedz na otázky o portáli Startitup:

Trump má svoju vlastnú kryptomenu, ktorou trhá rekordy. Obchodníci v nej vidia možnosť rýchleho zarábku

? Ktorý zo znakov seriózneho média nespĺňa portál, na ktorom je článok uverejnený?

- a) nie sú uvedení členovia redakcie
- b) nie je oddelená sekcia spravodajstva a komentárov
- c) na stránke sa nenachádza etický kódex
- d) portál využíva clickbait a bulvárne nadpisy

Správna odpoveď

? Aký typ článkov sa nachádza v sekcii “Tlačové správy” na webstránke Startitup?

- a) spravodajstvo prevzaté od tlačových agentúr ako SITA alebo TASR
- b) promočné články a inzercia
- c) články, ktoré vychádzajú v tlačenej verzii novín Startitup
- d) články, ktoré informujú o zmenách a nových produktoch portálu Startitup

Správna odpoveď

Na základe informácií z článku odpovedz na otázky o kryptomene Trump Coin.

Autor v sekcii “riziká” spomína obavu z udržateľnosti Trump Coinu.

? Keby si na základe informácií z článku v deň jeho vydania túto kryptomenu kúpil/-a a presne o mesiac neskôr ju predal/-a, zarobil/-a by si?

Pomôž si touto stránkou: <https://www.coingecko.com/sk/coins/official-trump>

- a) nie, pretože jeho cena bola nižšia ako v dobe vydania článku
- b) nie, pretože najvyššiu cenu dosiahol Trump Coin ešte pred vydaním článku
- c) áno, pretože jeho cena bola vyššia ako v dobe vydania článku
- d) áno, pretože jeho cena bola nižšia ako v dobe vydania článku

Správna odpoveď

Ktorú vlastnosť Trump Coinu spomína autor ako dôvod úspechu, ale aj ako jeho kontroverznú stránku?

----- (uved' presne dve slová)

Správna odpoveď

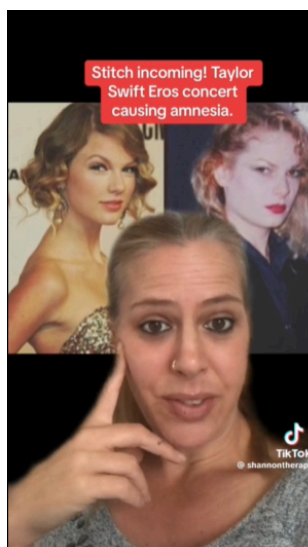
Konšpiračná teória o Taylor Swift

? Ktoré z nasledujúcich tvrdení o konšpiračných teóriách sú pravdivé?

- a) Konšpiračné teórie predpokladajú, že svetové udalosti sú riadené tajnou sprisahaneckou skupinou
- b) Konšpiračné teórie sú zložitejšie na vyvrátenie ako bežné hoaxy či dezinformácie
- c) Konšpiračné teórie ponúkajú publiku ucelený logický systém, v ktorom do seba všetko zapadá
- d) Konšpiračné teórie sú vždy založené na nepravdivých informáciách

✓ Správna odpoveď

Pozri si nasledujúce video a odpovedz na otázky:

([link](#))

? Ktoré prvky konšpiračného myslenia sa nachádzajú vo videu?

- a) **Apofénia** - hľadanie vzorcov vo všetkom, spájanie nesúvisiacich udalostí či javov
- b) **My verzus "oni"** - vykresľovanie tajnej skupiny iných, mocných, nebezpečných ľudí, ktorí nám chcú zle
- c) **Odkaz na falošnú autoritu** - zakrývanie sa tvrdeniami "expertov", ktorí avšak nie sú uznávaní vedeckou komunitou alebo boli zdiskreditovaní
- d) **Prekrúcanie faktov** - používanie skutočných faktov, ale sú vytrhnuté z kontextu, nesprávne interpretované alebo zmiešané s inými nepravdivými tvrdeniami

Správna odpoveď

Zdôvodni svoj výber. Prečo si vybral/-a práve tieto znaky konšpiračného myslenia a kde vo videu si ich spozoroval/-a?

Správna odpoveď

Algoritmy sociálnych sietí & kognitívne skreslenia

? Čo rozumieš pod pojmom “algoritmus sociálnych sietí”?

- a) Súbor preferencií vybraných moderátormi sociálnej siete, ktoré určujú, ktorým videám sa darí a ktorým nie
- b) Automatický systém výpočtov, ktorý používateľom na základe ich správania prispôsobuje zobrazovaný obsah
- c) Náhodný spôsob výberu zobrazovaného obsahu

Správna odpoveď

Filtračné bubliny sú definované ako informačné prostredia, ktoré zobrazujú obsah podľa našich preferencií, čím obmedzujú kontakt s odlišnými názormi.

? Čo NIE je pravda o filtračných bublinách na sociálnych sieťach?

- a) Používateľom sa zobrazuje obsah, ktorý podporuje ich existujúce presvedčenia
- b) Sú jedným z príčin polarizácie spoločnosti
- c) Existujú výhradne ako dôsledok algoritmu sociálnych sietí

Správna odpoveď

? Prečo vznikajú na sociálnych sieťach filtračné bubliny?
(Môžeš vybrať viac správnych možností)

- a) Ľudia prirodzene vyhľadávajú ľudí s podobnými záujmami a názormi.
- b) Je to známa chyba algoritmu, ktorý sa snaží zobrazovať čo najvyváženejší obsah.
- c) Je to jav, ktorého príčiny dosiaľ nie sú odhalené.
- d) Sociálne siete prispôsobujú zobrazený obsah podľa osobných údajov ako vek, pohlavie, či lokalita.
- e) Algoritmus zobrazuje obsah podobný tomu, s ktorým najviac interagujeme.
- f) Je to náhoda, nedá sa za tým hľadať kauzálna príčina.

Správna odpoveď

Kognitívne skreslenia

Jedným z dôvodov vzniku filtračných bublín je aj naše vlastné skreslené **vnímanie sveta**. Ľudský mozog je nedokonalý - nevníma všetky informácie ako rovnocenné a často k nim neprístupuje objektívne. Tento jav nazývame **kognitívne skreslenia**. Všetci podliehame kognitívnym skresleniam, aj keď si to neuvedomujeme.

Na sociálnych sieťach sa často môžeme stretnúť napríklad s nasledujúcimi kognitívnymi skresleniami:

- **Konfirmačné skreslenie** - Človek uprednostňuje informácie a hľadá dôkazy, ktoré potvrdzujú jeho existujúce presvedčenia.
- **Efekt falošného konsenzu** - Človek predpokladá, že ľudia v jeho okolí zdieľajú jeho presvedčenia a názory.
- **Diskonfirmačné skreslenie** - Človek hodnotí nové informácie na základe jeho existujúcich presvedčení, pričom informácie, ktoré im odporujú považuje za nesprávne, aj keď sú fakticky pravdivé.

Vyskúšaj si to v praxi!

V komentároch nájdi tvrdenia vyplývajúce z kognitívneho skreslenia autora. Prirad' ich k názvu skreslenia.

(celý článok nájdeš [tu](#), ale jeho prečítanie nie je nevyhnutné na vyplnenie úlohy)

Ema Kandriková

POLITICO

[an election](#) | [War in Ukraine](#) | [Newsletters](#) | [Podcasts](#) | [Poll of Polls](#) | [Policy news](#) | [Events](#)

NEWS > POLITICS

How a Gorilla devoured democracy in Slovakia

A sprawling government corruption scandal from 2006 ended multiple political careers. Failure to punish the culprits ended public faith in the system.

▶ LISTEN
🔗 SHARE

❤️
💬
🗑️
🔖

348 likes

Ema Kandriková Čítali ste už tento článok zo zahraničného média Politico? Pripomína kauzu Gorila, rozsiahly korupčný škandál z rokov 2005-2006. Autor tvrdí, že hoci sa Dzurindova vláda prezentovala ako prozápadná a reformná, jej zapletenie do korupcie viedlo k strate dôvery verejnosti v liberálnu demokraciu.

Zobraziť 136 komentárov

martin_vaskanin Nie, to nemôže byť pravda! Miki by nikdy úplatok nezobral.

viktor_terjek Ja som to vrazil vždy a konečne som našiel dôkaz - Dzurinda za mreže!

bianka_havlikova O čom to, prosím ťa, rozprávaš @viktor_terjek?? Všetci predsa vedia, že Dzurindova vláda bola to najlepšie, čo sa Slovensku stalo.

včera

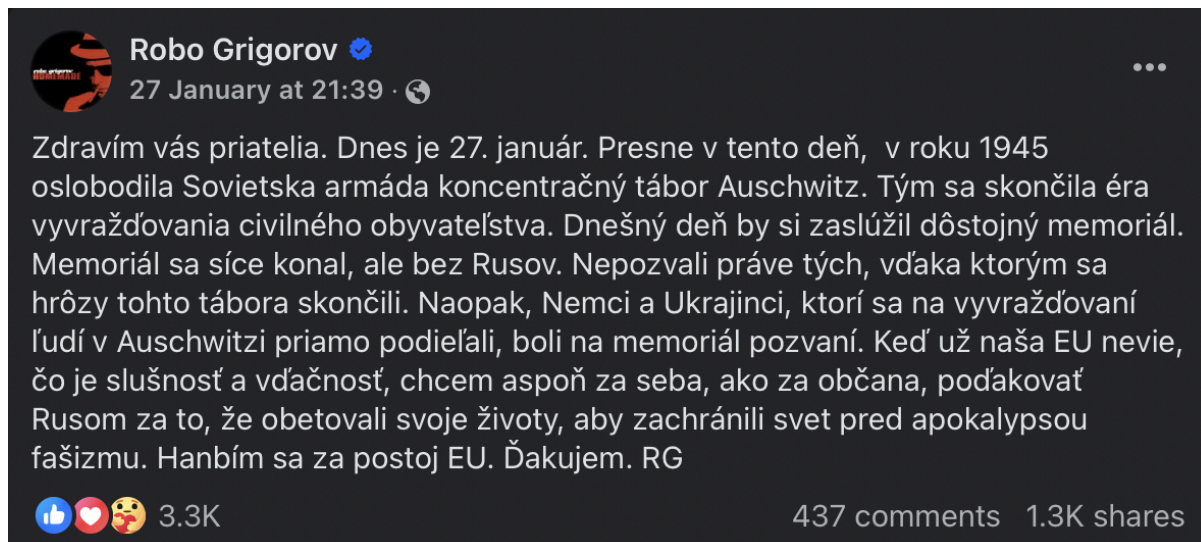
Martinov komentár	konfirmačné skreslenie
Viktorov komentár	efekt falošného konsenzu
Biankin komentár	diskonfirmačné skreslenie

✓

Správna odpoveď

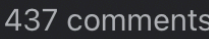
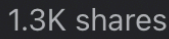
Status o spomienke oslobodenia Osvienčimu

Prečítaj si facebookový status a odpovedz na otázky:

Robo Grigorov ✓
27 January at 21:39 · 🌐

Zdravím vás priatelia. Dnes je 27. január. Presne v tento deň, v roku 1945 oslobodila Sovietska armáda koncentračný tábor Auschwitz. Tým sa skončila éra vyvražďovania civilného obyvateľstva. Dnešný deň by si zaslúžil dôstojný memoriál. Memoriál sa síce konal, ale bez Rusov. Nepozvali práve tých, vďaka ktorým sa hrôzy tohto tábora skončili. Naopak, Nemci a Ukrajinci, ktorí sa na vyvražďovaní ľudí v Auschwitzu priamo podieľali, boli na memoriál pozvaní. Keď už naša EU nevie, čo je slušnosť a vďačnosť, chcem aspoň za seba, ako za občana, poďakovať Rusom za to, že obetovali svoje životy, aby zachránili svet pred apokalypsou fašizmu. Hanbím sa za postoj EU. Ďakujem. RG

 3.3K 437 comments 1.3K shares

Ktorá veta alebo vety statusu sú fakticky nepravdivé?

- a) Presne v tento deň (27.1.), v roku 1945 oslobodila Sovietska armáda koncentračný tábor Auschwitz.
- b) Tým sa skončila éra vyvražďovania civilného obyvateľstva.
- c) Dnešný deň by si zaslúžil dôstojný memoriál.
- d) Memoriál sa síce konal, ale bez Rusov.

Správna odpoveď

Samuel zdieľal spomínaný status na svojom profile s nasledovným popisom:

Samuel Holovič
Yesterday at 4:45am · 🌐

Konečne niekto narovinu povedal, že všetci Ukrajinci sú fašisti.
Zdieľajte to priatelia, kým nezačne fungovať facebooková cenzúra!!!

Robo Grigorov ✓
27 January at 21:39 · 🌐

Zdravím vás priatelia. Dnes je 27. január. Presne v tento deň, v roku 1945 oslobodila Sovietska armáda koncentračný tábor Auschwitz. Tým sa skončila éra vyvražďovania civilného obyvateľstva. Dnešný deň by si zaslúžil dôstojný memoriál. Memoriál sa síce konal, ale bez Rusov. Nepozvali práve tých, vďaka ktorým sa hrôzy tohto tábora skončili. Naopak, Nemci a Ukrajinci, ktorí sa na vyvražďovaní ľudí v Auschwitzu priamo podieľali, boli na memoriál pozvaní. Keď už naša EU nevie, čo je slušnosť a vďačnosť, chcem aspoň za seba, ako za občana, poďakovať Rusom za to, že obetovali svoje životy, aby zachránili svet pred apokalypsou fašizmu. Hanbím sa za postoj EU. Ďakujem. RG

🤔👍🙄 236 12k Shares

👍 Like ➦ Share

View more 16 Comments

 Write a comment... 🗨️ 📷 📄 🗑️

? Aký pojem sa najviac hodí na popis tohto prezdieľaného statusu?

- a) hoax
- b) malinformácia
- c) fake news (falošné správy)
- d) pravdivá informácia

Správna odpoveď

Terézia zas zdieľala status s týmto popisom:

Terézia Bojanovská
11. march · 🌐

V roku 1988 emigroval do Belgicka a zrazu mu chýba ZSSR. Všetci mu hneď napíšte HANBA TY FALOŠNÍK na jeho email robo.grigorov@zoznam.sk”

Robo Grigorov ✓
27 January at 21:39 · 🌐

Zdravím vás priatelia. Dnes je 27. január. Presne v tento deň, v roku 1945 oslobodila Sovietska armáda koncentračný tábor Auschwitz. Tým sa skončila éra vyvražďovania civilného obyvateľstva. Dnešný deň by si zaslúžil dôstojný memoriál. Memoriál sa síce konal, ale bez Rusov. Nepozvali práve tých, vďaka ktorým sa hrôzy tohto tábora skončili. Naopak, Nemci a Ukrajinci, ktorí sa na vyvražďovaní ľudí v Auschwitzu priamo podieľali, boli na memoriál pozvaní. Keď už naša EU nevie, čo je slušnosť a vďačnosť, chcem aspoň za seba, ako za občana, poďakovať Rusom za to, že obetovali svoje životy, aby zachránili svet pred apokalypsou fašizmu. Hanbím sa za postoj EU. Ďakujem. RG

 47 13 Shares

 Like Share

View more 16 Comments

 Write a comment...

 Aký pojem sa najviac hodí na popis tohto prezdieľaného statusu?

- a) dezinformácia
- b) misinformácia
- c) malinformácia
- d) hoax

Správna odpoveď

Pod statusom si si všimol/všimla tieto štyri komentáre.

1: Autor nehovorí pravdu. Tvrdenie o tom, že Ukrajinci sa podieľali na vyvražďovaní v Osvienčime je historická lož.

2: Autor klame. Pozvaní predstavitelia Nemecka a Ukrajiny, ako prezident Zelenský a Steinmeier, sa na holokauste vôbec nepodieľali.

3: Naopak, je správne že Nemci a Ukrajinci boli pozvaní. Štáty by sa mali pozývať podľa toho, ako sa správajú v súčasnosti a nie pred 80timi rokmi.

4: Nemci a Ukrajinci jednoznačne majú na memoriáli miesto. Nesmieme zabúdať, že v Osvienčime totiž bolo zavraždených aj množstvo Nemcov a Ukrajincov.

Ktorý komentár argumentačne najlepšie reaguje na vetu “Naopak, Nemci a Ukrajinci, ktorí sa na vyvražďovaní ľudí v Auschwitzu priamo podieľali, boli na memoriál pozvaní.”?

- a) komentár 1
- b) komentár 2
- c) komentár 3
- d) komentár 4

Správna odpoveď

Vysvetli svoju odpoveď z predchádzajúcej otázky.

Vo svojej odpovedi sa zamäraj na to, prečo považuješ jeden z týchto argumentov za najsilnejší. Taktiež vysvetli, prečo zvyšné tri komentáre neadekvátne ragujú na danú vetu statusu.

Správna odpoveď

Status s grafom

Pozri si nasledujúci status, ktorý zdieľa graf s nadpisom “Ktoré krajiny EÚ sú prispievatelia a príjemcovia?”

Jakub Bulgan
20. novembra 2024 · 🌐

Koľko vlastne dostávame z EU...

Which Countries Are EU Contributors and Beneficiaries?

Net contributions to the EU budget, by member state (2021, in million euros)*

Country	Net Contribution (2021, million euros)
Germany	+25,572
France	+12,380
The Netherlands	+6,929
Italy	+3,337
Sweden	+2,826
Denmark	+1,766
Austria	+1,540
Finland	+1,109
Ireland	+703
Malta	-14
Cyprus	-172
Slovenia	-386
Estonia	-729
Latvia	-860
Slovakia	-1,398
Lithuania	-1,544
Bulgaria	-1,727
Croatia	-1,746
Spain	-1,946
Luxembourg	-2,020
Czech Republic	-2,853
Belgium	-2,950
Portugal	-3,132
Romania	-4,069
Hungary	-4,206
Greece	-4,278
Poland	-11,910

399 komentárov 248 zdieľaní

Like Comment Share

View more 16 Comments

Ondrej Barila V ľudskej reči povedané - saldo máme záporné - viacej do kasičky EÚ odvádzame, ako z nej máme prideľované. 52

Like · Reply · 15 w

Diana Bohušová Poliáci vedia, ako na to! Z EÚ berú na hlavu najviac peňazí... 31

Like · Reply · 15 w

Emma Schutz Preč s úniou, nie je nám ju treba! 83

Like · Reply · 15 w

Write a comment...

 Zhodnoť hodnovernosť dát z grafu:

- a) Dáta pochádzajú z dôveryhodného zdroja
- b) Dáta sú síce reálne, ale nepochádzajú z dôveryhodného zdroja
- c) Dáta sú falošné

(Za zdroj nepovažujeme priamo autora statusu, ale je potrebné dohľadať pôvodného autora grafu)

Správna odpoveď

Pre účely ďalšej otázky predpokladajme, že dáta v grafe sú pravdivé. Zhodnoť, či jednotlivé komentáre správne interpretujú tieto dáta.

 Zhodnoť, či tvrdenia z komentárov vyplývajú z grafu:

Komentár 1: *“V ľudskej reči povedané - saldo máme záporné - viacej do kasičky EÚ odvádzame, ako z nej máme pridelené.”*

- a) Faktické tvrdenie, ktoré vieme potvrdiť na základe informácií v grafe
- b) Faktické tvrdenie, ktoré vieme vyvrátiť na základe informácií v grafe
- c) Faktické tvrdenie, ktoré nie je možné overiť na základe informácií v grafe
- d) Ide o vyjadrenie názoru

Komentár 2: *“Poliaci [...] z EÚ berú na hlavu najviac peňazí...”*

- a) Faktické tvrdenie, ktoré vieme potvrdiť na základe informácií v grafe
- b) Faktické tvrdenie, ktoré vieme vyvrátiť na základe informácií v grafe
- c) Faktické tvrdenie, ktoré nie je možné overiť na základe informácií v grafe
- d) Ide o vyjadrenie názoru

Komentár 3: *“Preč s úniou, nie je nám ju treba, mali by sme vystúpiť”*

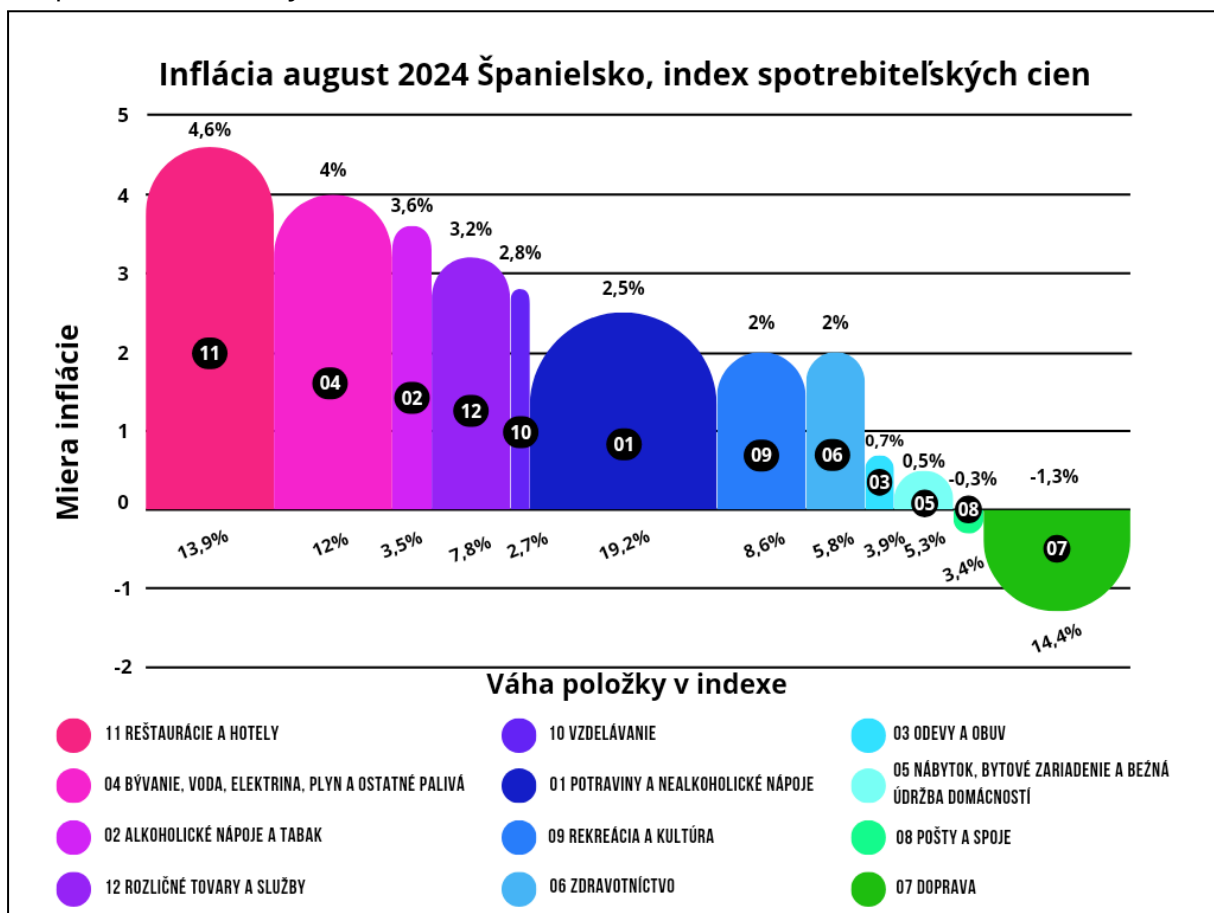
- a) Faktické tvrdenie, ktoré vieme potvrdiť na základe informácií v grafe
- b) Faktické tvrdenie, ktoré vieme vyvrátiť na základe informácií v grafe
- c) Faktické tvrdenie, ktoré nie je možné overiť na základe informácií v grafe
- d) Ide o vyjadrenie názoru

Správna odpoveď

Čítanie z grafu o inflácii

Prezri si graf, ktorý znázorňuje medziročnú infláciu v Španielsku v auguste 2024 a odpovedz na otázky:

? Zo všetkých položiek indexu spotrebiteľských cien obyvatelia Španielska mňajú najviac na:

- potraviny a nealkoholické nápoje
- reštaurácie a hotely
- dopravu
- z grafu sa to nedá určiť

Správna odpoveď'

? Medziročne sa cena zdravotníctva zvýšila o viac percent ako cena:

- a) potravín
- b) alkoholických nápojov
- c) bývania
- d) ani jedna z vyššie uvedených nie je správna

 Správna odpoveď

? Je pravda, že sa v období august 2023 až august 2024 znížila cena niektorých položiek indexu spotrebiteľských cien?

- a) áno, vieme to určiť z grafu
- b) nie, podľa grafu sa zvýšila cena všetkých položiek
- c) z grafu sa to nedá určiť pretože znázorňuje infláciu, nie znižovanie cien

 Správna odpoveď

? Ktorá os grafu nám ukazuje rozloženie výdavkov španielskych spotrebiteľov?

- a) X
- b) Y
- c) Z
- d) ani jedna

 Správna odpoveď

 Čo vieme povedať o celkovej inflácii položiek indexu spotrebiteľských cien?

- a) údaj je priamo uvedený v grafe
- b) údaj sa nenachádza v grafe a v grafe nie je dostatok informácií na jeho vypočítanie
- c) údaj nie je priamo uvedený v grafe, ale dá sa z dostupných dát vypočítať

Správna odpoveď'

Interpretácia dát

Preštuduj si nasledujúci bodový graf. Bodky predstavujú jednotlivé krajiny Európskej únie. Na osi X sa uvádza vzdialenosť hlavného mesta danej krajiny od Moskvy. Na osi Y je % HDP (hrubého domáceho produktu), ktoré daná krajina vynakladá na obranu.

? Ktoré tvrdenie vyplýva z grafu?

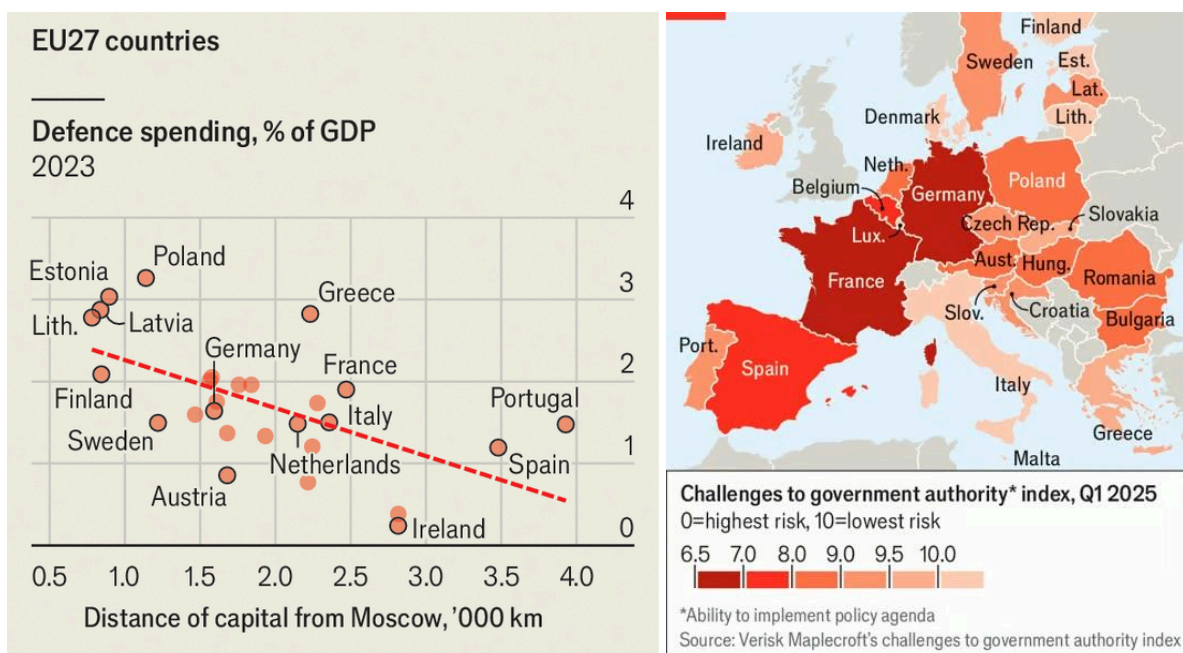
- Ide o kauzalitu** - vyššie výdavky na obranu zapríčiňujú to, že hlavné mesto je bližšie k Moskve
- Ide o kauzalitu** - blízkosť hlavného mesta k Moskve zapríčiňuje to, že krajina míňa viac peňazí na obranu
- Ide o koreláciu** - vyššie výdavky na obranu zvyšujú pravdepodobnosť toho, že hlavné mesto sa priblíži k Moskve
- Ide o koreláciu** - blízkosť hlavného mesta k Moskve zvyšuje pravdepodobnosť toho, že krajina bude míňať viac peňazí na obranu
- Ide o náhodnú koreláciu** - javy spolu vôbec nesúvisia

Správna odpoveď

V článku, ktorý obsahoval bodový graf, sa nachádzala aj nasledujúca mapa. Tá ukazuje, aké skóre dostali jednotlivé krajiny EÚ v tzv. "Challenges to government authority" indexe. Tento index, voľne preložený ako "index výziev voči vládnej autorite", zachytáva, ako schopné sú jednotlivé vlády presadzovať svoje politiky. Pre jednoduchosť to v nasledujúcej úlohe budeme nazývať "stabilita vlády".

Pozorne si preštuduj graf aj mapu a odpovedz na otázku.

? Ktoré tvrdenia vyplývajú z grafu a/alebo z mapy?

- Hlavné mesto Poľska je najbližšie k Moskve zo všetkých krajín EÚ
- Írsko mína nominálne najmenej peňazí na obranu zo všetkých krajín EÚ, ale napriek tomu má relatívne stabilnú vládu
- Portugalské hlavné mesto je od Moskvy vzdialené približne 40 000 kilometrov
- Slovenská vláda patrila v dobe tvorby indexu k tým stabilnejším v EÚ
- Obe politicky najnestabilnejšie krajiny EÚ mňajú menej než 2% HDP na obranu

Správna odpoveď

Vedecké štúdie o dojčení a IQ

(len pre 2. kategóriu)

Všetky vedecké štúdie zverejnené v akademických žurnáloch obsahujú tzv. “**abstrakty**”. Ide o krátky text na úvod, ktorý zhrňa, o čom je štúdia a aké sú jej závery.

Prečítaj si abstrakty dvoch vedeckých štúdií o dojčení a inteligencii a odpovedz na otázky:

Štúdia 1: Dojčenie a inteligencia: systematický prehľad a metaanalýza

Ciel: Cieľom tejto štúdie bolo systematicky preskúmať dôkazy o súvislosti medzi dojčením a výkonom v inteligenčných testoch.

Metódy: Dve nezávislé rešerše sa uskutočnili pomocou Medline, LILACS, SCIELO a Web of Science. Vylúčené boli štúdie obmedzené na dojčatá a štúdie, v ktorých sa odhady neupravovali o interakciu v domácom prostredí. Na vylúčenie alternatívnych vysvetlení sa použila regresia s náhodnými efektmi.

Výsledky: Využili sme 17 štúdií s 18 odhadmi vzťahu medzi dojčením a výkonom v inteligenčných testoch. V modeli náhodných efektov dosiahli dojčené osoby vyššie IQ [priemerný rozdiel: 3,44 bodu (95 % interval spoľahlivosti: 2,30; 4,58)]. Nezistili sme žiadne dôkazy o publikačnej zaujatosti. Štúdie, ktoré brali do úvahy aj IQ matky, ukázali menší prínos dojčenia [priemerný rozdiel 2,62 bodu (95 % interval spoľahlivosti: 1,25; 3,98)].

Záver: Dojčenie súvisí s lepším výkonom v inteligenčných testoch. Pozitívny účinok dojčenia na inteligenciu sa pozoroval aj v randomizovanej štúdií. To naznačuje, že súvislosť je kauzálna.

Štúdia 2: Vplyv dojčenia na inteligenciu detí: prospektívna štúdia, analýza súrodeneckých dvojíc a metaanalýza

Ciel: Posúdiť význam inteligencie matky a ďalších dôležitých faktorov na súvislosť medzi dojčením a inteligenciou detí.

Metódy: Skúmanie vplyvu dojčenia na inteligenčné schopnosti a vplyvu celého radu potenciálnych mäťúcich alternatívnych faktorov, najmä IQ matky. Ďalšie analýzy porovnávali páry súrodencov zo vzorky, ktorí boli a neboli dojčení. Výsledky sa posudzujú v kontexte iných štúdií, ktoré prostredníctvom metaanalýzy brali do úvahy aj inteligenciu rodičov.

Výsledky: Matkino IQ určovalo to, či bude dojčiť viac ako jej rasa, vzdelanie, vek, stav chudoby, fajčenie, domáce prostredie alebo pôrodná hmotnosť či poradie narodenia dieťaťa. Pred zahrnutím matkineho IQ sa dojčenie spájalo so zvýšením mentálnych schopností dieťaťa približne o 4 body. Zahrnutie IQ matky vysvetlilo väčšinu tohto účinku. Po úplnej úprave na celý rad relevantných faktorov bol účinok malý (0,52) a nevýznamný (95 % interval spoľahlivosti -0,19 až 1,23). Výsledky súrodeneckých porovnaní a metaanalýzy tieto zistenia potvrdili.

Záver: Dojčenie má malý alebo žiadny vplyv na inteligenciu detí. Hoci dojčenie má pre dieťa a matku mnoho výhod, zvýšenie inteligencie dieťaťa medzi ne pravdepodobne nepatrí.

? Ktorá štúdia zistila, že kojené deti majú vyššie IQ?

- a) štúdia 1
- b) štúdia 2
- c) obidve
- d) ani jedna

Správna odpoveď

? Ktorá štúdia naznačuje, že kojenie detí zvyšuje ich IQ?

- a) štúdia 1
- b) štúdia 2
- c) obidve
- d) ani jedna

Správna odpoveď

? Je nejaký rozdiel medzi dvomi predchádzajúcimi otázkami? Ak áno, aký?

- a) otázky sa pýtajú na to isté, na kauzalitu medzi kojením a IQ detí
- b) otázky sa pýtajú na to isté, na koreláciu medzi kojením a IQ detí
- c) prvá otázka sa pýta na koreláciu a druhá na kauzalitu
- d) prvá otázka sa pýta na kauzalitu a druhá na koreláciu

Správna odpoveď

 Obe štúdie sa zhodujú, že IQ matky je faktor, ktorý ovplyvňuje IQ dieťaťa.
Je to pravda?

- a) áno
- b) nie
- c) nedá sa určiť

Správna odpoveď

Argumentačné fauly

Prečítaj si úryvok z [rozhovoru](#), ktorý sociológ Michal Vašečka poskytol novinám Korzár.

? Zo zoznamu možností vyber tú, ktorá pomenúva najvýraznejšiu argumentačnú chybu, ktorej sa v svojej argumentácii sociológ dopustil.

- a) slamený panák
- b) klzký svah
- c) údený sled
- d) falošná dilema
- e) vox populi
- f) ad hominem

Kvalita života v Bratislave je nižšia ako v Bardejove, hovorí sociológ a vysvetľuje dôvody

Redaktorka: Predpokladajme, že je tam (na severovýchode Slovenska) krásna príroda a čistý vzduch. Čo z toho, ak je tam málo pracovných príležitostí, hrozné cesty a vízia diaľnice je v nedohľadne?

Vašečka: To je skôr symptóm domnelého zaostávania. Ľudia napríklad veľmi hovoria o tom, aký skvelý je život v Bratislave, lebo sa tu lepšie zarába. Ale Bratislava je veľmi nepríjemné miesto na život. Je to jedna obrovská stavba s vysokými cenami, kde je koncentrovaných veľa ľudí, nie je kde športovať alebo si zaplávať. Ak tu nejaká príroda je, je úplne plná ľudí hlavne cez víkendy. Všade štekajú psy, to nie je bohviečo. Kvalita života v Bratislave v porovnaní s Bardejovom je výrazne nižšia v týchto ohľadoch. Len to zvyšok Slovenska nechce vidieť. Tá Bratislava vlastne vôbec nie je taká príjemná, ako vyzerá zvonku.

Správna odpoveď

Pod článkom sa rozprúdila vášnivá diskusia ohľadom vyjadrení sociológa.

? Prečítaj si nasledujúce komentáre a nájdí v nich argumentačné chyby.

Komentár 1: To je hlúposť týmto spôsobom nazerať na kvalitu života. Pre ľudí z východu je lepšie sa v lete potiť v Bratislave, ako by mali celoročne sedieť doma bez práce. Nemajú iné možnosti.

- a) whataboutizmus
- b) klzký svah
- c) falošná dilema
- d) údený sled'
- e) bez argumentačnej chyby

Komentár 2: Ten slniečkár Vašečka zrejme na niečom fičí, inak by toto nevypustil z úst... Ved' nech sa presťahuje do Bardejova a potom uvidí...

- a) generalizácia
- b) ad hominem
- c) vox populi
- d) slamený panák
- e) bez argumentačnej chyby

Komentár 3: To, čo vraví pán Vašečka je úplná pravda. Potvrdila mi to aj kamoška, čo žije už rok v Bratislave, že je to depresívna betónová džungľa. Všetky veľké mestá sú také - špinavé, bez peknej prírody.

- a) whataboutizmus
- b) generalizácia
- c) vox populi
- d) klzký svah
- e) bez argumentačnej chyby

Komentár 4: Vyrastala som v Bardejove a je to fajn mesto na prechádzky alebo futbal s kamarátmi, to je pravda. Ale ak si človek chce zahrať niečo menej tradičné, napríklad lacrosse, discgolf či baseball, neexistuje tam na to infraštruktúra, zatiaľ čo v Bratislave áno.

- a) generalizácia
- b) klzký svah
- c) slamený panák
- d) falošná dilema
- e) bez argumentačnej chyby

Správna odpoveď'

Výroková logika

Predstav si, že predpoklady sú pravdivé.

Vyber taký záver, ktorý automaticky vyplýva z predpokladov. To znamená, že ak sú predpoklady pravdivé, automaticky musí byť aj záver pravdivý.

? Ktorý záver vyplýva z predpokladov?

Predpoklad 1: Všetci študenti, ktorí sa učia na maturitu, sú vystresovaní.

Predpoklad 2: Tomáš sa neučí na maturitu.

Záver: _____

- a) Tomáš je vystresovaný
- b) Tomáš nie je vystresovaný
- c) Všetci študenti sa učia na maturitu
- d) Všetci študenti sú vystresovaní
- e) Tomáš je študent
- f) Tomáš nie je študent
- g) ani jedna odpoveď nie je správna

Správna odpoveď

? Ktorý záver vyplýva z predpokladov?

Predpoklad 1: Lívia pracuje ako brigádnička v kaviarni.

Predpoklad 2: Každá brigádnička v kaviarni buď neznáša ranné zmeny, alebo miluje kávu.

Predpoklad 3: Lívii nevadia ranné zmeny.

Záver: _____

- a) Lívia miluje kávu
- b) Lívii nevadí káva
- c) Lívia neznáša kávu
- d) Lívia miluje prácu v kaviarni
- e) Lívia neznáša prácu v kaviarni
- f) ani jedna odpoveď nie je správna

Správna odpoveď

Vysvetlenie:

Z predpokladu 1 vieme, že Lívia je brigádnicka v kaviarni, takže na ňu platí predpoklad 2 - buď neznáša ranné zmeny, alebo miluje kávu. Keďže z predpokladu 3 vieme, že Lívii nevadia ranné zmeny, automaticky musí platiť druhá možnosť z “buď-alebo” predpokladu 2, a to že Lívia miluje kávu.

Časti argumentu

V školskom kole bola úloha s argumentom o tom, prečo by mali mladí ľudia zostať na Slovensku. Teraz je tvojou úlohou vyskladať čo najsilnejší argument, ktorý obhajuje opačný názor - že je v poriadku, ak mladí ľudia odídu zo Slovenska. Vyber také vysvetlenie a dôkaz, ktoré najlepšie podporujú toto tvrdenie:

Tvrdenie: Podľa mňa je v poriadku, ak sa mladí rozhodnú odísť do zahraničia, lebo majú právo hľadať čo najlepší život pre samých seba.

Vyber najvhodnejšie vysvetlenie k tvrdeniu:

- a) Mladí ľudia často v zahraničí získajú skúsenosti a vedomosti, ktoré by doma nezískali. Týmto spôsobom sa môžu stať lepšími odborníkmi vo svojej oblasti. A ak sa raz rozhodnú vrátiť, prinesú so sebou nové nápady a inovácie, ktoré môžu Slovensku pomôcť. Takže koniec-koncov je takýto odliv mozgov prospešný aj pre našu krajinu.
- b) Každý si je strojom vlastného šťastia. Nikto nemá zodpovednosť voči krajine, v ktorej sa zhodou náhod narodil. Zodpovednosť máme voči samým sebe - budovať si šťastný život, finančnú bezpečnosť, láskavé prostredie. Ak sa mladí ľudia boja, že Slovensko im toto nevie ponúknuť, majú plné právo odísť inam.
- c) Slovensko má našťastie stále dostatok šikovných ľudí. Takže odchod jedného ďalšieho človeka nespôsobí žiadne veľké problémy. Navyše, keby tento jeden človek zostal, tak aj tak nezachráni Slovensko. Problémy v školstve alebo zdravotníctve sú oveľa komplikovanejšie. Nemali by sme mladých ľudí nútiť tu zostať, aby týmto problémom obetovali svoje životy.

Správna odpoveď

Vyber najvhodnejší dôkaz k vysvetleniu:

- a) Štúdia luventy z roku 2021 odhalila, že budúca pracovná situácia vyvoláva pocit neistoty u polovice stredoškolákov, pričom 13 % respondentov uviedlo, že majú z toho vyslovene obavy.
- b) Môj brat sa presťahoval do Nemecka a teraz má tam dobre platenú prácu. Hovorí, že sa tam cíti spokojnejší, pretože má lepšie možnosti na kariérny rozvoj, čo doma na Slovensku nemal.
- c) Podľa údajov Eurostatu z 2021 až 70 % mladých vo veku 18-34 rokov na Slovensku stále žije s rodičmi, čo je o 20 percentuálnych bodov viac, než je priemer EÚ.

Správna odpoveď

Argument

Napíš vlastný argument na túto tému:

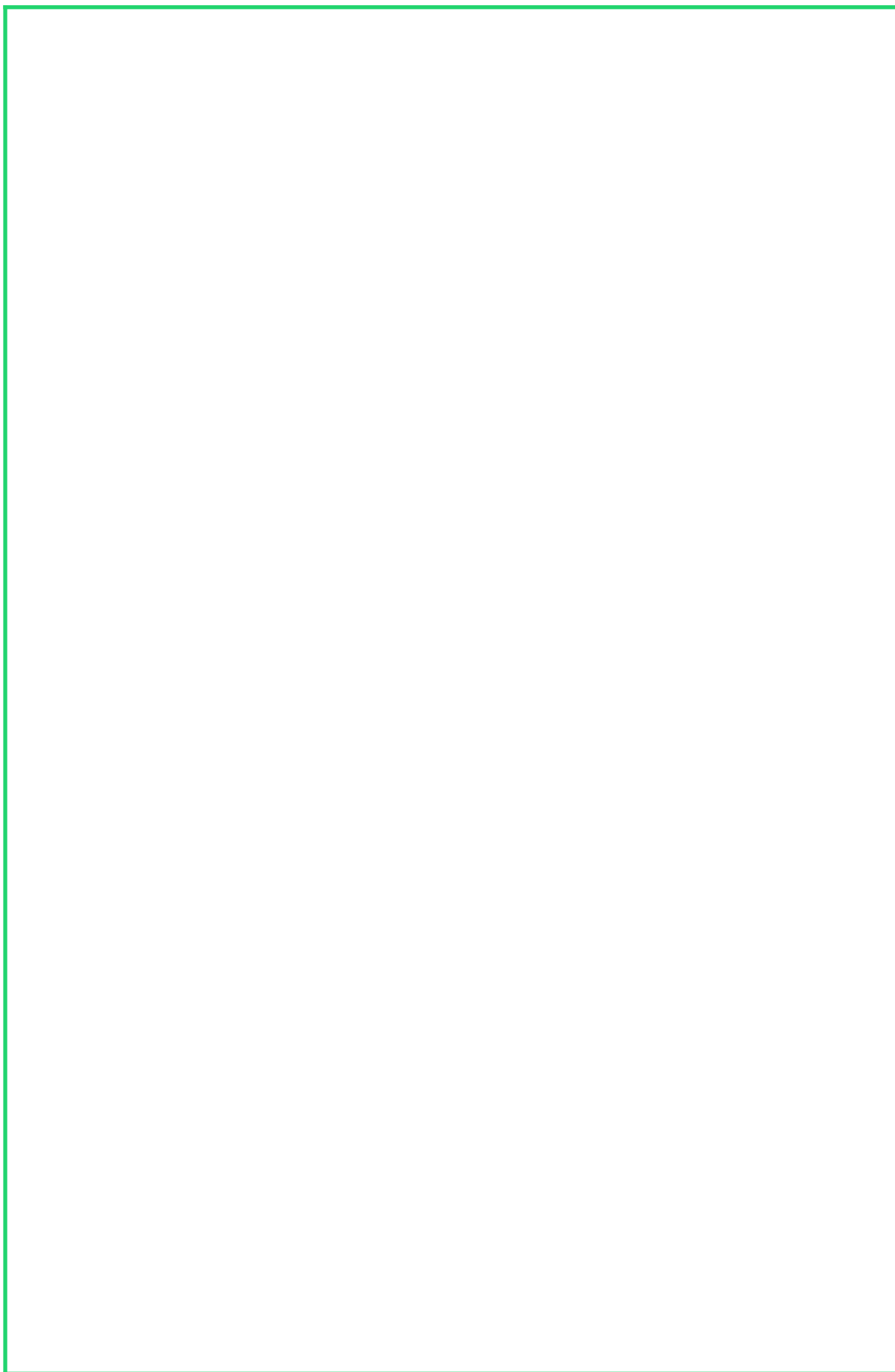
Na školách by mali byť inštalované bezpečnostné kamery s technológiou rozpoznávania tváří.

Pravidlá písania argumentu:

- Môžeš si vybrať, či s danou témou súhlasíš alebo nesúhlasíš.
- Argument by mal obsahovať tvrdenie, vysvetlenie a dôkaz.
- Zameraj sa na jednu myšlienku a tú rozvi do hĺbky. Neodporúčame miešať v jednom argumente veľa rôznych myšlienok.
- Pri dôkaze uveď zdroj svojej informácie (stačí link). Ak niečo cituješ od slova do slova, uveď daný citát v úvodzovkách “”.
- Argument by mal mať maximálne 200 slov.
- Argument musíš napísať samostatne, je zakázané kopírovať text z iných stránok alebo z ChatGPT.

Správna odpoveď

Hodnotenie:

Kategória	Body	Detailnejšie kritériá hodnotenia
Tvrdenie	0-1 b	Má argument jasne stanovené tvrdenie na začiatku?
Vysvetlenie	0-4 b	Má argument vysvetlenie alebo zostáva vrovine tvrdenia? Nadväzuje vysvetlenie na tvrdenie? Existuje jasná spojitosť medzi tvrdením a vysvetlením? Ako rozsiahle je toto vysvetlenie? Sú všetky kroky v príčinnno-výsledkovom reťazci dostatočne vysvetlené? Nachádzajú sa v argumente logické skoky a diery vo vysvetlení? Nachádzajú sa v argumente kontradikcie (protirečenia)? Nachádzajú sa v argumente logické chyby?
Dôkaz	0-3 b	Nachádza sa v argumente dôkaz? Podporuje tento dôkaz vysvetlenie? Existuje link medzi vysvetlením a dôkazom? Je dôkaz dostatočne vysvetlený a pochopiteľný? Je uvedený zdroj dôkazu? Je tento zdroj dôveryhodný?
Stratégia	0-4b	Súvisí tento argument s témou? Je to jeden z kľúčových argumentov alebo ide skôr o okrajový a menej dôležitý bod?

Štýl	0-2b	(Gramatické chyby a preklepy nehodnotíme, pokiaľ je text čitateľný.) Je po prvom prečítaní jasné, čo sa autor snažil povedať? Pomáha štýl a výber slov obsahu argumentu, alebo mu skôr škodí? Číta sa argument príjemne? Aký dojem zanechal argument po prečítaní?
Rozsah	0-1b	Držal sa argument rozsahu max. 200 slov?

Otázky, pripomienky, sťažnosti

V Slovenskej debatnej asociácii chceme, aby bola Olympiáda kritického myslenia spravodlivá a transparentná súťaž. Preto sme poskytli detailný a exaktný popis procesu bodovania všetkým účastníkom a účastníčkam.

V prípade, že s niečím nesúhlasíte, máte sťažnosť alebo sa len chcete na niečo opýtať, neváhajte nás kontaktovať: okm@sda.sk